

MONOGRAFIA LOCALĂ ÎN REGIUNEA SIBIULUI. TRECUT, PREZENT ȘI VIITOR

EUGEN STRĂUȚIU

Calea Dumbrăvii Street, No. 34, Phone: +40.269.422.169, Fax:
+40.269.422.169, e-mail: spriss@ulbsibiu.ro, web: http://spriss.ulbsibiu.ro
Departamentul de Relații Internaționale, Științe Politice și Studii de
Securitate
Facultatea de Științe Politice, Relații Internaționale și Studii Europene
Universitatea "Lucian Blaga" – Sibiu

LOCAL MONOGRAPH IN SIBIU AREA. PAST, PRESENT AND FUTURE

ABSTRACT

Local monograph represent to Sibiu area cultural phenomenon which began in the late nineteenth century in communities with majority German, and was almost immediately assumed and adapted in Romanian communities.

Unfortunately, the two lines of development of monographic domain collaborated little - the phenomenon is also evident in recent years. German monographs, written and printed in past decades in Germany cannot be found in Romanian libraries and there is minimal interest for dissemination in Romania. Meanwhile, Romanian monographs appear only incidentally in Germany and there are not consulted by Saxon authors.

Although parallel phenomenon of the resurgence of interest in local monograph puts the same methodological issues: Who writes?; What kind of science put in work?; Which is the optimal structure of work?; Who is the target audience and how respond to it needs?

Keywords: Sibiu/Hermannstadt, Regional monograph, Saxon monograph, Romanian monograph.

Introducere. Care este rostul unei monografii locale?

Termenul „*monografie*” derivă din limba greacă, însumând cuvintele „*mono*” (unul, singur) și „*grapho*” (a scrie). Așadar, în accepțiune minimală, monografia este o scriere despre un singur subiect.

Literatura științifică românească operează în mod curent cu termenul de „*monografie locală*”, în condițiile în care nu există o teoretizare asupra conceptului și domeniului pe care îl investighează. La limită, se fac referiri la „*monografia*

sociologică” așa cum a fost definită și impusă ca model de cercetare de către Școala monografică a lui Dimitrie Gusti, în perioada interbelică¹.

În realitatea investigații monografice locale, se pot aduce numeroase precizări, obiecții și corecturi metodologiei gustinienă, care riscă să rămână o teorie îndepărtată de realitatea capacităților de investigație monografică locală:

1. Școala gustiniană vine să sistematizeze și să optimizeze o experiență de investigație monografică veche de cel puțin o jumătate de secol (în regiunea Sibiului), care a pornit din mediul german (mai degrabă urban și reglementat în manieră occidentală). Echipa lui Dimitrie Gusti aplică metoda sa mediului rural românesc extracarpatic, într-un moment în care modelul german de investigație locală era deja puternic implementat de către românii din regiunea Sibiului.

2. Pregătirea investigatorului în domeniul sociologiei a fost și rămâne o utopie. Doar prin accident autorul monografiei locale are diplomă de absolvire în sociologie – ca să nu fim obligați să remarcăm că adesea acesta este un pasionat de documentarea trecutului și prezentului comunității, parte din comunitate, dar fără o pregătire intelectuală atestată de diplome universitare.

3. Monografia locală este adesea, în intenție și în rezultat, orientată spre investigația unui aspect parțial din existența comunității. Astfel, se pot identifica monografiile istorice, folclorice sau religioase. Desigur, autorii autorizați sunt istoricii, etnograful și preoții – din nou instrumentarul sociologic este inutil, cu excepția că am considera sociologia cea mamă a științelor socio-umane care le include și autorizează pe toate celelalte.

În aceste condiții, ne întoarcem la o lume fără școala gustiniană, punând întrebarea fundamentală: cui și la ce folosește o monografie locală? Desigur, răspunsul este complex și trebuie oferit prin recombinare de fragmente logice:

1. Monografia este necesară și utilă comunității însăși. Prin monografia locală comunitatea își identifică și ierarhizează valorile comune, câștigă conștiință de sine și solidaritate.

2. Prin monografia locală, comunitatea se prezintă celorlalți: comunităților vecine, centrelor de conducere politico-administrativă, comunităților din depărtare cu care întreține sau dorește parteneriate. Sub acest aspect, nevoile afective ale comunității sunt echilibrate de interese administrative, economice sau de altă natură.

3. Datele și analizele oferite prin monografia locală sunt puse la dispoziția lumii științifice, care este gestionată de către experții cu diplomă în sociologie, istorie, etnografie, administrație sau științe politice. Se pot astfel fotografia și analiza fenomene și procese la scară largă.

---

¹ Florența Stăvărache, *Monografia sociologică și dezvoltarea durabilă*, în „Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane”, vol. 11, Cluj-Napoca, 2003.

4. O categorie aparte de beneficiari o reprezintă decidenții politico-administrativi. Achizițiile monografiei locale pot deveni parte dintr-o uriașă bază de date care justifică politici regionale, naționale și internaționale.

Câteva cifre

Repertorierea monografiilor locale dedicate comunităților din regiunea Sibiului este un demers dificil. În primul rând, pentru că literatura de specialitate apărută în Germania (începând cu deceniul șapte al secolului trecut) este disponibilă în România în mod accidental. Majoritatea monografiilor săsești² pot fi consultate în Biblioteca Transilvană din Gundelsheim³, înființată în 1963, care în prezent oferă o colecție de aproximativ 63.000 de piese editoriale. Puține dintre acestea se află și în gestiunea Bibliotecii Institutului de Cercetări Socio-Umane al Academiei Române din Sibiu⁴.

A doua problemă o reprezintă lansarea pe piață a numeroase produse editoriale care nu reprezintă (nici nu au avut acest scop) o cercetare științifică. Spre exemplu, toate comunele aparținătoare județului Sibiu sunt beneficiare ale colecției *Micromonografii locale* realizată de către Editura Etape în anul 2000, la o medie de 35-40 pagini fiecare broșură⁵. Aceste opere nu fac obiectul cercetării noastre, la fel cum nu considerăm studiile monografice germane apărute în publicații periodice precum *Siebenbuergische Zeitung* și *Siebenbuergisches Archiv*, care cuprind de la câteva pagini la câteva zeci de pagini – dar nu ca realizare editorială separată. Am exclus monografiile dedicate instituțiilor administrative, economice, culturale, precum și pe cele care omagiază o anume personalitate (care, de cele mai multe ori, nu este legată exclusiv de locul natal sau de locul în care și-a desfășurat parțial activitatea). Am păstrat dicționarele de personalități, care prin cumulul faptelor constituie în sine monografii ale localității sau regiunii.

Cu excepțiile de mai sus, am reușit să constituim o listă de monografii locale (cu referire la comunități locale de pe teritoriul județului Sibiu – unde, în actuala organizare administrativă, aflăm 11 orașe și municipii, 53 comune și 177 sate) care cuprinde 79 titluri, între care:

- 57 cu autori români, 22 cu autori germani;
- pe localități: Sibiu (5), Miercurea Sibiului (4), Cisnădie (2), Moșna (3), Rășinari (4), Marpod (2), Orlat (2), Tilișca (2), Slimnic (2). Celelalte localități beneficiază de câte o monografie;

---

² O listă la: <http://www.sibiweb.de/orte/heimatbuecher.php3>.

³ <http://www.gundelsheim.de/kultur-bildung/siebenb-bibliothek.html>.

⁴ <http://www.icsusib.ro/>.

⁵ Spre exemplu, *Comuna Miercurea Sibiului. Reussmarkt. Colecția Micromonografii locale Jud. Sibiu*, Sibiu, Editura Etape, 2000, 35 pp.;

vezi: <http://www.kubon-sagner.de/opac.html?record=9220717>.

- 3 monografii regionale (una pentru „Sibiul și împrejurimile”, două dedicate Mărginimii) și 78 dedicate localităților.

Scurtă cronologie

Interesul pentru monografia locală în spațiul spiritual sibian este o apariție condiționată de factori socio-istorici ușor de identificat.

În primul rând, contextul politic. Până la 1849, în sudul Transilvaniei a funcționat sistemul de privilegii *Unio Trium Nationum*, care excludea de la viața politico-administrativă, dar și din oportunitățile economice importante (meșteșuguri și comerț), pe românii ortodocși. Aceștia erau interziși ca locuitori ai orașelor, unde aveau dreptul de acces doar pentru a-și vinde produsele agricole⁶. Absolutismul habsburgic care a urmat revoluției a ținut sub strict control manifestările naționale, dar liberalizarea regimului începând cu anul 1963 a dezlegat oportunitățile economice și culturale pentru toate naționalitățile. Din 1867, dualismul austro-ungar a fost strict în limitarea politică a naționalităților, dar a acordat libertate culturală și economică. Este ceea ce lipsea comunităților românești, care în doar 2-3 decenii a dat o clasă de intelectuali valoroși, avocați, bancheri și latifundiați, cu școli la gimnaziile din Sibiu, urmate de studii universitare la Budapesta, Viena și Berlin. Din acest mediu s-au născut și au excelat la Sibiu: Asociațiunea Transilvană pentru Literatură și Cultura Poporului Român, Banca Albina, Institutul Arhidiecezan. Acum, românii din comunitățile locale aveau modele și suport cultural în instituțiile române din Sibiu, dar în mod inevitabil interacționau în proiectele lor culturale și cu instituțiile similare germane – unde găseau alte modele și colaborări. Interesul pentru redobândirea conștiinței de sine a comunității, prin lucrări de genul „cartea satului”, este parte din acest proces istoric.

Instituții similare au constituit și sașii, care au și inspirat pe cele românești. Numărul și calitatea intelectualității lor naționale erau net superioare. Aceștia au luat în sarcină proiecte majore, cum ar fi tipărirea sistematică a documentelor din Arhiva Universității Săsești⁷ – care constituie o adevărată mină de aur pentru reconstituirea istoriilor locale și care au fost imediat valorificate de autorii monografiilor din regiune.

În al doilea rând – argument valabil mai ales pentru comunitățile săsești –, era importantă și utilă o carte de vizită cu care acestea să se prezinte în cuprinsul imperiului, în fața altor comunități, dar și a conducerii politice de la Budapesta și Viena. Cărțile despre locul natal, în limba germană, ajungeau ușor în Occidentul imperial – servind scopuri politice diverse –, de la sublinierea privilegiilor istorice

---

⁶ Detalii în: *Contribuțiuni istorice privitoare la trecutul românilor de pe pământul crăiesc*, Sibiu, 1913.

⁷ Primul volum în 1892: F. Zimmermann, C. Werner, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, I, Hermannstadt, 1892.

pierdute recent și nedrept, la afirmarea unității etnice cu Viena și Berlinul în contextul neînțelegerilor cu Budapesta.

În al treilea rând, nașterea monografiei locale se leagă de condițiile tehnologice favorabile multiplicării și difuzării în tiraje rezonabile a operei monografice. Marile tipografii sibiene, germane în primul rând și pe urma acestora cele românești, sunt o realitate a ultimei jumătăți a secolului al XIX-lea. Exemplul semnificativ îl constituie Editura Wilhelm Krafft, care din 1860 deschidea și o bibliotecă românească. Pentru români, erau disponibile Tipografia Institutului Arhidiecezan și Editura Asociațiunii ASTRA.

Până la primul război mondial

În aceste condiții, sașii și românii au cercetat și publicat practic concomitent cu referire la comunitățile lor, în proporție comparabilă – ceea ce reflectă raporturile etno-demografice. Cu o singură excepție (carte apărută în 1888 la Viena, fără autor declarat, cu referire la Biertan⁸), cărțile au fost editate și tipărite în tipografiile sibiene.

În ordine cronologică, menționăm contribuțiile lui David Krasser despre Apoldu de Sus⁹, Johann Plattner despre Slimnic¹⁰, Carol Bransch despre Vurpăr¹¹, Karl Römer despre Moșna¹². În acest timp, comunitățile românești au fost investigate de către Petru Brote la Rășinari¹³, Romul Simu la Orlat¹⁴, Ioachim Muntean la Gura Râului¹⁵, Ioan Lupaș la Săliște¹⁶, Ioan Podea despre comunitatea mixtă maghiaro-română din Săcădate¹⁷.

O mențiune specială facem pentru lucrarea lui Victor Păcală, *Monografia satului Rășinariu*, apărută în 1915 la Tipografia Arhidiecezană din Sibiu și premiată de către Academia Română.

---

⁸ *Der königliche freie Markt. Birthälml in Siebenbürgen*, Carl Graeser, Wien, 1881.

⁹ David Krasser, *Geschichte des sächsisches Grosspold in Siebenbürgen*, Hermannstadt, 1870.

¹⁰ Johann Plattner, *Stolzenburg. Skizzen aus seiner Vergangenheit*, Hermannstadt, 1907.

¹¹ Carol Bransch, *Skizzen aus der Vergangenheit und Gegenwart der Gemeinde Burgberg*, Hermanstadt, 1910.

¹² Karl Römer, *Aus Vergangenheit und Gegenwart der Gemeinde Meschen*, Mediash, Tip. Reissenberger, 1912.

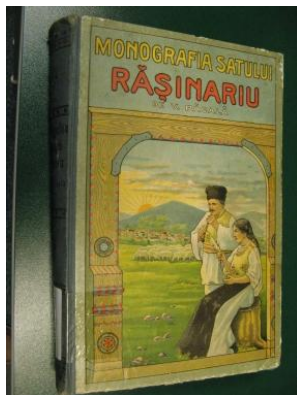
¹³ Petru Brote, *Libera comună regească Reșinariu. Schiță istorică*, Sibiu, 1878.

¹⁴ Romul Simu, *Monografia comunei Orlat*, Sibiu, Editura Institutului Tipografic T.L. Albini, 1895.

¹⁵ Ioachim Muntean, *Monografia economică culturală a comunei Gura Râului*, Sibiu, 1896.

¹⁶ Ioan Lupaș, *Câteva pagini din trecutul comunei Săliște*, Sibiu, 1903.

¹⁷ Ioan Podea, *Monografia comunei Săcădate*, Sibiu, 1911.

Economia internă a textului imaginată de Victor Păcală reprezintă și astăzi modelul ideal pentru cercetările monografice locale. Partea I abordează geografia fizică (poziția geografică a comunei, orografia și hidrografia, geologia, clima, flora și fauna), istoria, demografia, economia, situația financiară etc. În capitolul consacrat populației, autorul vizează locuința, alimentația, portul, particularitățile limbii vorbite, basme, legende, superstiții, obiceiuri, jocuri de copii, vrăji, descântece, leacuri băbești. Urmează apoi capitole care descriu viața economică și religioasă a comunei, analizează sistemul juridico-administrativ și oferă date despre principalele instituții înființate în comună (Cooperativa școlară, Reuniunea meseriașilor, Fondul săracilor români din Rășinariu, Andreiana – institut de credit și economii, societate pe acțiuni în Rășinariu). Ultimele două părți ale lucrării aparțin „*etnografiei reale*” (conceptul aparține autorului). Referirile se fac la locuință și la stilul arhitectural al acesteia, la obiectele din casă, uneltele gospodărești și celelalte produse – acestea dând măsura individualității etnice a celor care le-au creat. În final, este ilustrată în detaliu arta populară decorativă specifică locuitorilor.

Între cele două războaie mondiale

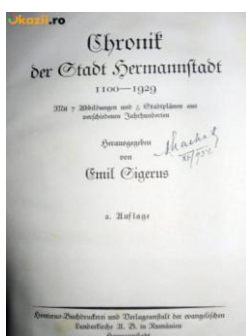
Tendența ascensivă a cercetării monografice remarcată în deceniile premergătoare primului război nu s-a menținut în cele două decenii interbelice. Lucrările monografice, puține, s-au retras la oraș – dar au câștigat foarte mult în calitatea documentării și realizarea editorială. Cum se explică acest fenomen?

În comunitatea germană, s-au succedat două decenii sensibil diferite ca destin național. După război, sașii au resimțit pierderea legăturii cu Viena și au căutat să se reconecteze la o lume germană în care Berlinul devenise superior Vienei. În următorul deceniu, s-a impus opțiunea spre Berlin, în haina sa hitleristă. Așadar, comunitatea germană din Transilvania avea un viitor de construit, și mai puțin un trecut de invocat și de apărut.

În acest timp, comunitatea românească trăia momentul victoriei sale istorice. Nedreptățile naționale despre care vorbiseră monografiile mai demult erau

istorie, nu mai erau relevante în noua Românie. Și românii aveau un viitor de construit, mai degrabă decât un trecut de apărut.

În aceste condiții, sunt puține titluri de remarcat, dar sunt fundamentale. Se detașează monografiile istorice sibiene ale lui Emil Sigerus – cea în trei volume, *Din Sibiul vechi*¹⁸, apoi *Cronica orașului Sibiu*¹⁹. Tot monografie urbană este cealaltă realizare semnificativă a epocii, cea a lui Hermann Rehner despre Cisnădie²⁰. În mediul rural sășesc, doar cercetarea lui Erich Ligner din 1936, despre comuna Moșna²¹, menține o slabă continuitate a preocupărilor monografice. Nota comună a acestor cercetări este aceea că se înscriu în tradiția burgheză democratică a sașilor ardeleni, nu sunt ideologizate, și sunt foarte bine documentate arhivistic. Astăzi încă, lucrările lui Emil Sigerus sunt punct de trecere obligatoriu pentru orice cercetare asupra trecutului Sibiului.

Pe de altă parte, nici cercetarea monografică românească nu excelează cantitativ. Se remarcă și aici o mai mare preocupare asupra Sibiului, care în trecut a lipsit, iar acum se încearcă a fi redescoperit din punct de vedere al prezenței românești. Remarcăm lucrările lui Constantin Zagoriț și Alexandru Constantinescu (1921)²², Ioan Lupaș (1928²³ și 1944²⁴) și Alexandru Dima (1940)²⁵. În mediul rural, este de semnalat doar monografia comunei Boița, publicată în 1938 de către Ioan Albescu²⁶. În general, monografiile românești nu par la fel de bine documentate ca

¹⁸ Emil Sigerus, *Vom alten Hermannstadt*, I-III, Hermannstadt, 1922-1928.

¹⁹ Idem, *Chronik der Stadt Hermannstadt 1100-1929*, Hermannstadt, 1930.

²⁰ Hermann Rehner, *Heltau. Eine Monographie*, Krafft und Drotleff AG, 1931.

²¹ Erich Waldemar Lingner, *Meschen. Beiträge zu seiner Geschichte*, Honterus, Hermannstadt, 1936.

²² Constantin Zagoriț, Alexandru Constantinescu, *Însemnări istorice asupra orașului Sibiu și împrejurimi*, Sibiu, 1921.

²³ Ioan Lupaș, *Sibiul ca centru al vieții românești din Ardeal*, Cluj, 1928.

²⁴ Idem, *Importanța Sibiului în istoria românilor*, București, 1944.

²⁵ Alexandru Dima, *Sibiul*, București, 1940.

²⁶ Ioan Albescu, *Viața de trudă și sbucium a unei comune românești din Ardeal. Comuna Boița județul Sibiu. Încercare de monografie istorică*, Sibiu, 1938.

cele săsești, încadrându-se într-un curent politic care dorește rapid recuperarea unor fapte românești care nu au fost spuse în epocile anterioare.

În timpul regimului comunist

Cele peste patru decenii de comunism au pus o amprentă semnificativă asupra interesului pentru publicarea și lecturarea monografiilor locale, atât în sens cantitativ (cu un număr foarte mic de opere), cât și calitativ. Negând valorile și stilul epocilor precedente, cenzura regimului a aprobat lansarea pe piață doar a câtorva lucrări care vorbeau, în mod obligatoriu, despre lupta de clasă ca motor al evoluției comunitare, despre frăția între naționalitățile conlocuitoare, despre rolul decisiv în plan local al forțelor politice de stânga și despre mărețele realizări economico-sociale ale regimului comunist.

În această paradigmă se înscriu cartea lui Mircea Opreșiu despre Sibiu²⁷, lucrarea colectivă despre Sibiu apărută la București în 1981 (în colecția *Județele patriei*)²⁸, monografia istorică a orașului Ocna Sibiului²⁹ sau monografia regională a ținutului Sibiului scrisă de către Alexandru Dumitrescu-Jippa și Nicolae Nistor³⁰.

Este interesant fenomenul că, chiar cu respectarea constrângerilor ideologice, regimul comunist a acceptat și chiar a impulsionat cercetarea zonei românești din Mărginimea Sibiului. Au apărut monografiile locale referitoare la aspectele civilizaționale ale regiunii³¹, dar și câteva locale – între care reeditarea corectată și completată a lucrării lui Ioan Albescu despre Boița³², dar și monografiile lui Boris Zderciuc despre Tilișca³³ și Nicolae Sasu despre Sebeșul de Jos³⁴. Neapărat trebuie consemnată aici reeditarea lucrării lui Ilie Hașeganu despre personalitățile Mărginimii, în 1976³⁵.

Tradiția germană a monografiei locale a fost întreruptă. Cercetările istoricilor sași (cei mai mulți activând în Institutul de Cercetări Socio-Umane al Academiei din Sibiu) s-au concentrat pe perioada colonizării sașilor, conviețuirea inter-etnică, realizările edilitare ale epocilor medievală și modernă. Dar, pe măsură ce se intensifica procesul emigraționist, sașii plecați scriau în Germania despre „*Locul natal*” („*Heimort*”). Două semnale din prima generație a monografiilor

---

²⁷ Mircea Opreșiu, *Municipiul Sibiu*, Sibiu, 1977.

²⁸ *Sibiu. Monografie*, București, Editura Sport-Turism, 1981.

²⁹ Simion Balteș, Nicolae Nistor, *Ocna Sibiului. File de cronică*, București, 1986.

³⁰ Alexandru Dumitrescu-Jippa, Nicolae Nistor, *Sibiul și ținutul în lumina istoriei*, I, Cluj-Napoca, 1976.

³¹ Cornel Irimie, Nicolae Dunăre, Paul Petrescu (coord.), *Mărginenii Sibiului. Civilizație și cultură populară românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.

³² Ion Albescu, *Turnu Roșu*, București, 1966.

³³ Boris Zderciuc, *Tilișca. Un sat din Mărginimea Sibiului*, București, 1963.

³⁴ Nicolae Sasu, *Monografia comunei Sebeșul de Jos județul Sibiu*, Sibiu, 1980.

³⁵ Ilie Hașeganu, *Figuri din Mărginime*, vol. I-II, București, Editura Litera, 1976.

săsești în Germania au fost date de către Hans Acker, care a scris despre istoria scaunului și târgului Miercurea³⁶, și Ernst Martin Weingärtner despre Cristian³⁷.

După revoluția din 1989

Eliberarea energiilor creatoare în domeniul culturii și cercetării științifice imediat după înlăturarea de la putere a regimului Nicolae Ceaușescu a avut efecte imediate și profunde asupra interesului publicului și cercetătorilor pentru monografia locală. Societatea românească își dorea întoarcerea la valorile naționale autentice, în baza cărora se construise statul român și pe care comunismul le deturnase mixându-le cu modelul sovietic. Majoritatea cercetătorilor avea informația la îndemână și avea dorința de a o aduce la cunoștința publicului, dar nu reușiseră să treacă cenzura comunistă – sau pur și simplu se autocenzuraseră până atunci.

Deja anul 1990 a venit ca o descătușare. Cantitativ și calitativ, fenomenul monografiei locale a renăscut, și se pretează la clasificări.

O primă categorie o constituie noile monografii acolo unde tradiția era impunătoare (Dumitru Băilă la Săliște³⁸, un colectiv de autori coordonat de către Victor Grecu, tot la Săliște³⁹, al doilea volum din *Sibiul și ținutul în lumina istoriei* – care eliberează istoria contemporană de șabloanele comuniste⁴⁰). Acest prim val este puternic impregnat de emoția eliberării conștiinței personale și colective, iar paradigma accentuat națională și ostilă comunismului a cercetării a rămas ca un filon puternic până în zilele noastre. În 1993 spre exemplu, apare *Ludoș - comună*

---

³⁶ Hans Acker, *Aus der Geschichte des Stuhles und der Marktgemeinde Reußmarkt*, 1978.

³⁷ Ernst Martin Weingärtner, *Ein Heimatbuch über die Gemeinde Großau in Siebenbürgen/Rumänien*, Memmingen, Selbstverlag, und Wort und Welt Verlag, 1988.

³⁸ Dumitru Băilă, *Săliștea Sibiului. Străveche vatră românească. Monografie*, Sibiu, 1990.

³⁹ Victor Grecu (coord.), *Săliștea Sibiului – străveche vatră românească*, Sibiu, 1990.

⁴⁰ Nicolae Nistor, M.N. Marinescu-Frăsinei, *Sibiul și ținutul în lumina istoriei*, II, Cluj-Napoca, 1990.

românească⁴¹ (deși localitatea a fost înființată de sași și aceștia au avut majoritatea demografică acolo timp de secole), iar în 1999 Vasile Rusu scrie despre *Românii din Marpod*⁴² într-o manieră polemică la adresa sașilor conlocuitori, nu fără documente care îi susțin analiza.

O categorie aparte în zecile de monografii românești o constituie cea care promovează în mod constructiv valorile național-comunitare, prin evidențierea mai ales a folclorului, obiceiurilor și tehnologiilor de muncă agricolă. Excelează aici Cecilia Gândilă, cu monografiile sale despre Alămor⁴³, Armeni⁴⁴, Bogatu⁴⁵, Broșteni⁴⁶ și Păuca⁴⁷.

Al treilea filon este acela al monografiilor-fluviu, care apar cel mai adesea în două volume foarte consistente, care desfășoară foarte multă și minuțioasă documentație din trecutul și prezentul comunității, dar nu insistă pe analiză și proiectarea unui viitor. Este cazul cercetărilor destinate localităților Tilișca⁴⁸, Fofeldea⁴⁹, Cârțișoara⁵⁰ și Racovița⁵¹.

O familie separată este cea a monografiilor scrise de români care investighează localități întemeiate de sași, care au devenit între timp majoritar românești. Sunt cercetări oneste, care dau tribut cercetărilor săsești anterioare, care descriu în capitole întinse capitolele germane ale trecutului comunitar, și care fac adesea trimiteri la prezentul sașilor emigrați în noile lor patrii. În acest fel sunt cercetate Tălmaciu⁵², Hașag⁵³, Ațel⁵⁴, Axente Sever⁵⁵, Laslea⁵⁶, Slimnic⁵⁷, Moșna⁵⁸, Miercurea Sibiului⁵⁹ sau Șura Mare⁶⁰.

---

⁴¹ Gheorghe Muntean, *Ludoș - județul Sibiu: comună românească*, Sibiu, 1993.

⁴² Vasile Rusu, *Românii din Marpod*, Sibiu, Editura Imago, 1999.

⁴³ Cecilia Gândilă, *Alămor - izvor de credință și iubire*, Sibiu, Editura Etape, 1999.

⁴⁴ Idem, *Armeni - vatră daco-romană*, Sibiu, Editura Tribuna, 2003.

⁴⁵ Idem, *Bogatul Român: sat de cântec și dor*, Sibiu, 1995.

⁴⁶ Idem, *Broșteni - la izvor de Secaș Mic*, Sibiu, Editura Tribuna, 2000.

⁴⁷ Idem, *Păuca - vatră de istorie și legendă*, Sibiu, 1997.

⁴⁸ Ioan Păltineanu, *Tilișca. Monografie*, vol. I-II, Sibiu, Editura Etape, 2003.

⁴⁹ Asociația A.T. Laurian, *Cartea satului Fofeldea. File de monografie de la comună la sat*, vol. I-II, Sibiu, Editura Etape, 2012.

⁵⁰ Traian Cănduleț, *Cârțișoara*, 2 volume, Iași, Editura LinkPim, 2002.

⁵¹ Cornel Lupea, *Racovița. Monografia unei străvechi așezări sibiene*, Sibiu, 1995.

⁵² Rodica Bobeș, Cezara Stratulat, Constantin Barbu, *Tălmaciu la răscrucea timpului*, Sibiu, SC Polsib SA, 2011.

⁵³ Traian Dordea, *Monografia satului Hașag județul Sibiu*, Sibiu, 1998.

⁵⁴ Nicolae Edroiu, *Comuna Ațel: Studiu monografic complex*, Editura Eurodidact, 2002.

⁵⁵ Ioan Gabor, *Axente Sever. Carte deschisă de istorie, cultură și legendă*, Sibiu, 2002.

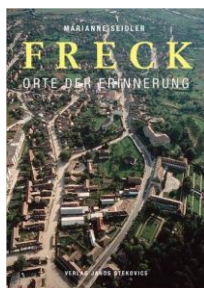
⁵⁶ Virgil Lazăr, *Laslea în pragul a 700 de ani de existență*, Editura Irse Design, 2003.

⁵⁷ Constantin Popa, *Slimnic, străveche așezare din ținutul Sibiului*, Sibiu, 2000.

⁵⁸ Ionel Șotropa, Maria Șotropa, *Moșna - monografie*, Sibiu, Editura Etape, 2001.

⁵⁹ Eugen Străuțiu, *Miercurea Sibiului - pagini de istorie* (ediția a doua revăzută și adăugită), Sibiu, Editura Editura Universității „Lucian Blaga”, 2011; E. Străuțiu, Niculae Gastone,

În acest timp, pasionații de trecutul și prezentul comunităților românești din Mărginime își fac datoria de conștiință, actualizând cercetările antebelice sau trimitând la tipar pentru prima oară cărți despre Gura Râului⁶¹, Sadu⁶², Rășinari⁶³ sau Poplaca⁶⁴.

Ca o școală monografică separată, sașii plecați în Germania au produs opere impunătoare. Lucrările lor sunt consistente, apar în condiții editoriale excelente, cu multe ilustrații color, pe hârtie și carton de calitate incomparabilă cu cele mai multe monografii apărute în România. Sunt însă și aspecte discutabile în munca lor și în rezultatul acestei munci. În Germania, aceștia au rupt contactul cu arhivele din locul natal și nu mai beneficiază decât de fondurile documentare care au fost transferate la Gundelsheim. În aceste condiții, mai ales în tratarea istoriei contemporane, se face apel masiv la memoria supraviețuitorilor deportării în Uniunea Sovietică sau a celor care au avut un rol în gestionarea administrativă a comunităților în comunism; subiectivitatea este așadar crescută în tratarea evenimentelor contemporane. În sfârșit, o lipsă aproape generală a monografiilor germane este foarte slaba documentare asupra conlocuitorilor români sau țigani, care abia dacă apar menționați în câteva pagini – în cea mai bună situație. Este păcat (dar nu este vina autorilor) că lucrările lor nu sunt puse în circulație în România. În cel mai bun caz, câte un exemplar ar putea fi consultat în Biblioteca Institutului de Cercetări Socio-Umane al Academiei Române din Sibiu, dar nu este cazul majorității titlurilor

---

Oameni de seamă din Miercurea Sibiului (ediția a doua revăzută și adăugită), Sibiu, Editura Asociațiunii ASTRA, 2014.

⁶⁰ Ioan Mihu, *Șura Mare, o comuna din preajma Sibiului*, Sibiu, Editura Tribuna, 2004.

⁶¹ Dumitru Ioan Arsenie, *Gura Râului. Sat din Mărginime*, Sibiu, Editura Universității "Lucian Blaga", 2000.

⁶² Lucian Giura, *Sadu. File de istorie*, Sibiu, Editura Universității "Lucian Blaga", 2003.

⁶³ Constantin Popa, *Rășinari – Istoria și civilizația unui sat din Mărginimea Sibiului*, Sibiu, Tipotrib, 2007.

⁶⁴ Emanuel P. Tăvală, *Poplaca, o istorie vie*, Sibiu, Editura Andreiană, 2011.

apărute în Germania. Semnificative pentru această categorie sunt monografiile referitoare la Miercurea Sibiului⁶⁵, Medias⁶⁶, Moșna⁶⁷, Ruși⁶⁸, Marpod⁶⁹ sau Avrig⁷⁰.

Monografia locală, încotro?

Bunuri câștigate deja pentru fenomenul monografiei locale, care nu mai pot fi pierdute într-un orizont de timp previzibil, îl constituie conștientizarea necesității și utilității cercetării; disponibilitatea administrațiilor locale de finanțare și sprijin al documentării; angajarea multor pasionați și experți în efortul de cercetare; varietatea modelelor precedente.

Cea mai mare provocare o constituie profesionalizarea cercetării. Desigur, pasionații din comunitate sunt bineveniți și chiar necesari. Dar formula organizatorică ideală în științele socio-umane (nu doar în monografia locală) deja a fost probată ca fiind echipa multidisciplinară, de profesioniști în istorie, geografie, sociologie, antropologie, economie ș.a., care pot utiliza limbile română, germană și maghiară. Entuziaștii din comunitate, membri în aceste echipe, vor trebui să rămână în rolul foarte onorant de ghid în realitatea locală, conector cu indivizii și grupurile, deschizător de drum către arhivele și documentele semnificative.

În al doilea rând, este utilă și necesară o mobilizare a intelectualității locale – profesori, preoți, intelectuali reveniți de la orașe la vârsta pensionării – care să dea cercetării greutatea unui grup care cunoaște datele locale și gestionează metodologiile fundamentale ale diferitelor științe. Din păcate, în majoritatea covârșitoare a cazurilor, monografia rămâne efortul unuia singur, prea adesea contestat și rivalizat în comunitate pentru efortul său.

În al treilea rând, este nevoie de o comunitate științifică a monografiilor. Aceștia se pot întâlni în workshopuri, conferințe, lansări de carte, expoziții de carte și documentare. Astfel, își vor împărtăși din experiența muncii și rezultatului, vor vehicula modelele valoroase – care au condus deja spre succes.

---

⁶⁵ Simon Acker, *Reußmarkt, wie es einmal war*, München, Verlag der Siebenbürgisch-Sächsischen Stiftung, 1998.

⁶⁶ Hansotto Drotloff, Günther E. Schuster (Hrsg.), *Mediasch. Ein historischer Streifzug durch die siebenbürgisch-sächsische Stadt an der Kokel*, Schiller, Sibiu/Hermannstadt, 2009.

⁶⁷ Martin Henning, *Meschen – eine bleibende Erinnerung*, Stuttgart, 1994.

⁶⁸ Michael Hihn, *Reußen. Das Dorf mit dem schiefen Turm*, Thaur/Innsbruck, Wort und Welt Verlag, 1995.

⁶⁹ Georg E. Schuster, *Marpod – ein deutsches Dorf im Siebenbürgen*, Verlag der Siebenbürgisch-Sächsischen Stiftung, München, 1999.

⁷⁰ Marianne Seidler, *Freck bei Hermannstadt – Ein Dorf in Siebenbürgen: Orte der Erinnerung. Eine Ortsmonographie*, Verlag Janos Stekovics, 2004.

Dincolo de aceste nevoi, impresia generală este pozitivă și generatoare de încredere: fenomenul monografiei locale a devenit fertil, mobilizator și indispensabil evoluției oricărei comunități locale.

Bibliografie:

Hans ACKER, *Aus der Geschichte des Stuhles und der Marktgemeinde Reußmarkt*, 1978.

Simon ACKER, *Reußmarkt, wie es einmal war*, München, Verlag der Siebenbürgisch-Sächsischen Stiftung, 1998.

Ioan ALBESCU, *Turnu Roșu*, București, 1966.

IDEM, *Viața de trudă și sbucium a unei comune românești din Ardeal. Comuna Boița județul Sibiu. Încercare de monografie istorică*, Sibiu, 1938.

Dumitru Ioan ARSENIE, *Gura Râului. Sat din Mărginime*, Sibiu, Editura Universității "Lucian Blaga", 2000.

Asociația A.T. Laurian, *Cartea satului Fofeldea. File de monografie de la comună la sat*, vol. I-II, Sibiu, Editura Etape, 2012.

Simion BALTEȘ, Nicolae NISTOR, *Ocna Sibiului. File de cronică*, București, 1986.

Dumitru BĂILĂ, *Săliștea Sibiului. Străveche vatră românească. Monografie*, Sibiu, 1990.

Rodica BOBEȘ, Cezara STRATULAT, Constantin BARBU, *Tălmăciu la răscrucea timpului*, Sibiu, SC Polsib SA, 2011.

Carol BRANDSCH, *Skizzen aus der Vergangenheit und Gegenwart der Gemeinde Burgberg*, Hermanstadt, 1910.

Petru BROTE, *Libera comună regească Reșinariu. Schiță istorică*, Sibiu, 1878.

Traian CÂNDULEȚ, *Cârțișoara*, 2 volume, Iași, Editura LinkPim, 2002.

Comuna Miercurea Sibiului. Reussmarkt. Colecția Micromonografii locale Jud. Sibiu, Sibiu, Editura Etape, 2000, 35 p.;

vezi: <http://www.kubon-sagner.de/opac.html?record=9220717>.

Contribuțiuni istorice privitoare la trecutul românilor de pe pământul crăiesc, Sibiu, 1913.

Der königliche freie Markt. BIRTHÄLM in Siebenbürgen, Carl Graeser, Wien, 1881.

Alexandru DIMA, *Sibiul*, București, 1940.

Traian DORDEA, *Monografia satului Hașag județul Sibiu*, Sibiu, 1998.

Hansotto DROTLOFF, Günther E. SCHUSTER (Hrsg.), *Mediasch. Ein historischer Streifzug durch die siebenbürgisch-sächsische Stadt an der Kokel*, Schiller, Sibiu/Hermannstadt, 2009.

- Alexandru DUMITRESCU-JIPPA, Nicolae NISTOR, *Sibiul și ținutul în lumina istoriei*, I, Cluj-Napoca, 1976.
- Nicolae EDROIU, *Comuna Ațel: Studiu monografic complex*, Editura Eurodidact, 2002.
- Ioan GABOR, *Axente Sever. Carte deschisă de istorie, cultură și legende*, Sibiu, 2002.
- Cecilia GÂNDILĂ, *Alămor – izvor de credință și iubire*, Sibiu, Editura Etape, 1999.
- IDEM, *Armeni – vatră daco-romană*, Sibiu, Editura Tribuna, 2003.
- IDEM, *Bogatul Român: sat de cântec și dor*, Sibiu, 1995.
- IDEM, *Broșteni – la izvor de Secaș Mic*, Sibiu, Editura Tribuna, 2000.
- IDEM, *Păuca – vatră de istorie și legendă*, Sibiu, 1997.
- Lucian GIURA, *Sadu. File de istorie*, Sibiu, Editura Universității "Lucian Blaga", 2003.
- Victor GRECU (coord.), *Săliștea Sibiului – străveche vatră românească*, Sibiu, 1990.
- Ilie HAȘEGANU, *Figuri din Mărginime*, vol. I-II, București, Editura Litera, 1976.
- Martin HENNING, *Meschen – eine bleibende Erinnerung*, Stuttgart, 1994.
- Michael HIHN, *Reußen. Das Dorf mit dem schiefen Turm*, Thaur/Innsbruck, Wort und Welt Verlag, 1995.
- Cornel IRIMIE, Nicolae DUNĂRE, Paul PETRESCU (coord.), *Mărginenii Sibiului. Civilizație și cultură populară românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
- David KRASSER, *Geschichte des sächsisches Grosspold in Siebenbürgen*, Hermannstadt, 1870.
- Virgil LAZĂR, *Laslea în pragul a 700 de ani de existență*, Editura Irse Design, 2003.
- Erich Waldemar LINGNER, *Meschen. Beitrage zu seiner Geschichte*, Honterus, Hermansstadt, 1936.
- Ioan LUPAȘ, *Câteva pagini din trecutul comunei Săliște*, Sibiu, 1903.
- IDEM, *Importanța Sibiului în istoria românilor*, București, 1944.
- IDEM, *Sibiul ca centru al vieții românești din Ardeal*, Cluj, 1928.
- Cornel LUPEA, *Racovița. Monografia unei străvechi așezări sibiene*, Sibiu, 1995.
- Ioan MIHU, *Șura Mare, o comuna din preajma Sibiului*, Sibiu, Editura Tribuna, 2004.
- Gheorghe MUNTEAN, *Ludoș – județul Sibiu: comună românească*, Sibiu, 1993.

- Ioachim MUNTEAN, *Monografia economică culturală a comunei Gura Râului*, Sibiu, 1896.
- Nicolae NISTOR, M.N. MARINESCU-FRĂSINEI, *Sibiul și ținutul în lumina istoriei*, II, Cluj-Napoca, 1990.
- Mircea OPRIȘIU, *Municipiul Sibiu*, Sibiu, 1977.
- Ioan PĂLTINEANU, *Tilișca. Monografie*, vol. I-II, Sibiu, Editura Etape, 2003.
- Johann PLATTNER, *Stolzenburg. Skizzen aus seiner Vergangenheit*, Hermannstadt, 1907.
- Ioan PODEA, *Monografia comunei Săcădate*, Sibiu, 1911.
- Constantin POPA, *Rășinari – Istoria și civilizația unui sat din Mărginimea Sibiului*, Sibiu, Tipotrib, 2007.
- IDEM, *Slimnic, străveche așezare din ținutul Sibiului*, Sibiu, 2000.
- Hermann REHNER, *Heltau. Eine Monographie*, Krafft und Drotleff AG, 1931.
- Karl RÖMER, *Aus Vergangenheit und Gegenwart der Gemeinde Meschen, Mediash, Tip. Reissenberger*, 1912.
- Vasile RUSU, *Românii din Marpod*, Sibiu, Editura Imago, 1999.
- Nicolae SASU, *Monografia comunei Sebeșul de Jos județul Sibiu*, Sibiu, 1980.
- Georg E. SCHUSTER, *Marpod – eind deutsches Dorf im Siebenbürgen, Verlag der Siebenbürgisch-Sächsischen Stiftung, München*, 1999.
- Marianne SEIDLER, *Freck bei Hermannstadt – Ein Dorf in Siebenbürgen: Orte der Erinnerung. Eine Ortsmonographie*, Verlag Janos Stekovics, 2004.
- Sibiu. Monografie*, București, Editura Sport-Turism, 1981.
- Emil SIGERUS, *Chronik der Stadt Hermannstadt 1100-1929*, Hermannstadt, 1930.
- IDEM, *Vom alten Hermannstadt*, I-III, Hermannstadt, 1922-1928.
- Romul SIMU, *Monografia comunei Orlat*, Sibiu, Editura Institutului Tipografic T.L. Albini, 1895.
- Florența STĂVĂRACHE, *Monografia sociologică și dezvoltarea durabilă, în „Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane”*, vol. 11, Cluj-Napoca, 2003.
- Eugen STRĂUȚIU, *Miercurea Sibiului – pagini de istorie* (ediția a doua revăzută și adăugită), Sibiu, Editura Editura Universității „Lucian Blaga”, 2011.
- Eugen STRĂUȚIU, Niculae GASTONE, *Oameni de seamă din Miercurea Sibiului* (ediția a doua revăzută și adăugită), Sibiu, Editura Asociațiunii ASTRA, 2014.
- Ionel ȘOTROPA, Maria ȘOTROPA, *Moșna – monografie*, Sibiu, Editura Etape, 2001.

Emanuel P. TĂVALĂ, *Poplaca, o istorie vie*, Sibiu, Editura Andreiană, 2011.

Ernst Martin WEINGÄRTNER, *Ein Heimatbuch über die Gemeinde Großbau in Siebenbürgen/Rumänien*, Memmingen, Selbstverlag, und Wort und Welt Verlag, 1988.

Constantin ZAGORIȚ, Alexandru CONSTANTINESCU, *Însemnări istorice asupra orașului Sibiu și împrejurimi*, Sibiu, 1921.

Boris ZDERCIUC, *Tilișca. Un sat din Mărginimea Sibiului*, București, 1963.

F. ZIMMERMANN, C. WERNER, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, I, Hermannstadt, 1892.

<http://www.gundelsheim.de/kultur-bildung/siebenb-bibliothek.html>.

<http://www.icsusib.ro/>.

<http://www.sibiweb.de/orte/heimatbuecher.php3>.